

SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid kogumispõhimõtted

1. Sissejuhatus

SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid (edaspidi SA) peamise struktuuriüksuse Mahtra Talurahvamuseumi (edaspidi Muuseum) kogumispõhimõtted, tuginedes SA eesmärkidele, põhikirjale ja arengukavale, määravad muuseumikogu arenguplaanid, reguleerivad kogu moodustamist, säilitamist ja kasutamist. Kogumispõhimõtted annavad muuseumikogu täiendamiseks valikukriteeriumid.

Kogumispõhimõtted on abiks nii SA-le seatud eesmärkide täitmisel kui ka avalikkusele muuseumikogust ülevaate saamisel ja veendumaks, et SA haldab tema hoolde usaldatud riigi kultuuripärandit eesmärgipäraselt ja säästvalt (SA kasutab riigile kuuluvat muuseumikogu).

Käesolevad SA kogumispõhimõtted lähtuvad muuseumiseadusest ja selle rakendusaktidest, Muuseumikogu korralduse põhimõtete ja kogumispõhimõtete koostamise juhendist 1.1 (Tallinn 2014), SA põhikirjast, arengukavast ja ICOM-i vastavatest suunistest.

2. Sihtasutuse missioon ja ülevaade toimepõhimõtetest

2.1. Missioon

SA põhikirjaliseks eesmärgiks on Juuru ja Hageri kihelkonna ajaloo, arhitektuuri-, kultuuri- ja looduspärandi uurimine, kogumine, säilitamine ja tutvustamine ning seeläbi Rapla maakonna ja Eesti ajaloo vahendamine, keskendudes eelkõige kohalikele eripäradele. SA teiseks põhikirjaliseks eesmärgiks on piirkonna konkurentsivõime tugevdamine.

Alates SA peamise struktuuriüksuse Mahtra Talurahvamuseumi avamisest 1970. aastal on muuseumi eripäraks olnud keskendumine Eesti talurahva vastuhakkude ajaloos ühele kuulsamale sündmusele – Mahtra sõjale 1858. aastal. Tänapäevani on muuseum unikaalne selles mõttes, et on ainus muuseum Eestis, mis on oma ekspositsioonis ja vähemal määral ka kogumis-uurimustegevuses keskendunud ühe talurahva vastuhaku („sõja“) ajaloole. Selle kogu Eesti ajaloos olulise sündmuse ning Mahtra sõja ajaloolis-kultuurilise tausta vahendamine huvilistele jääb ka edaspidi SA üheks ülesandeks.

Üheks kõige väärtuslikumaks SA osaks ja samas ka eksponaadiks on ainus säilinud talupojakõrts Eestis – Atla-Eeru kõrts 1811. aastal ehitatud rehielamus, mille tutvustamine muuseumiprogrammide ja näituste abil on samuti SA oluliseks missiooniks. Sellel kõrtsil oli ka oluline roll Mahtra sõja sündmustes.

2.2. Mahtra Talurahvamuseumi ning SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid ajalugu

Muuseum loodi 1970. aastal Rapla rajooni riikliku muuseumina Juuru kihelkonnas toimunud Mahtra sõja sündmuste jäädvustamiseks ja 19.–20. sajandi maarahva elu-olu kujutamiseks. Sisulist tegevust Mahtra Talurahvamuseumi avamise suunas tehti juba aastaid varem. 1948. aastal, mil Mahtra sõjast möödus 90 aastat, avati Juuru Mittetäielikus Keskkoolis muuseuminurk ning Juuru rahvamajja seati üles temaatiline näitus. Kümme aastat hiljem, 1958. aastal – Mahtra sõja 100. aastapäeval – avati Juuru uues kultuurimajas muuseumituba.

1958. aastal osteti rajatavale muuseumile Atla-Eeru talupojakõrts, millest sai ainsa säilinud talupojakõrtsina külastajatele avatud muuseumi filiaal.

1967. aastal otsustati uus muuseum asutada endise Juuru valla vaestemaja hoonesse (ehitatud 1930. aastate alguses valla vaestemajaks, nõukogude ajal oli kasutusel korterelamu ja Juuru keskkooli internaadina). Hoone ümberehituse muuseumiks projekteeris arhitekt Tiit Hansen, ekspositsiooni koostamist juhtis Elem Treier. 1969. aastal võeti esimese direktorina tööle Elmot Abel. 6. juulil 1970 Mahtra Talurahvamuuseum avati. Külastajatele avati 1970. aastal ka Eeru rehielamust kõrtsihoone.

Mahtra Talurahvamuuseum tegutses riikliku maakonnamuuseumina kuni 2013. aastani. 2012. aastal tegi Kultuuriministeeriumi ettepaneku Mahtra Talurahvamuuseumi tegevuse ümberkorraldamiseks ja 2012–2013 oli Mahtra Talurahvamuuseumi baasil uue SA moodustamise aeg. Kuna Mahtra muuseum asub Juuru valla territooriumil, siis sai Kultuuriministeeriumi peamiseks läbirääkimispartneriks SA loomisel Juuru vald. Samas tehti kõigile Rapla maakonna omavalitsustele ettepanek osaleda laiapõhjalise sihtasutuse moodustamisel, kuid kokkuleppele jõuti selles osas vaid naabervalla Kohila vallaga (endise Hageri kihelkonna territooriumil). 14. mail 2013 kirjutasid Juuru ja Kohila valla esindajad alla Sihtasutuse Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid asutamisosusele.

Kultuuriministeerium võõrandas tasuta sihtasutuse tegevuseks vajalikud Juuru mõisa, Atla-Eeru kõrtsi ja Mahtra Talurahvamuuseumi kinnistud ja sõlmis sihtasutusega lepingu riigile kuuluva muuseumikogu kasutamiseks ning toetab sihtasutuse tegevust riigieelarvest eraldatava toetuse kaudu, arvestades seejuures võimalusel 2012. aastal kokkulepitud toetussummat.

2.3. Muuseumikogu

SA kogusse kuulus 2014. aasta 1. jaanuari seisuga 35 434 museaali. Kogu jaguneb 11 alakogu vahel.

Muuseumide infosüsteemi MuISi oli sisestatud 2014. aasta 1. jaanuari seisuga kõik arvele võetud museaalid (**35 434**). Neist **digiteeritud** oli **4288** museaali:

Kogu/kollektsiooni nimetus	Digiteeritud seisuga 01.01.2014	Ühikute arv kogus/kollektsioonis
Ajalugu (Aj)	54	2197
Arheoloogia (A)	0	6
Arhiiv (Ar)	3	19449
Esemekogu (Ek)	1	435
Etnograafia (E)	55	2132
Fondiraamatukogu(R)	0	88
Fono-video (FV)	0	261
Foto (F)	4153	9173
Kunst (K)	1	142
Numismaatika (N)	20	1483
Tekstiil (T)	1	68

2014. aastal jätkus esemete skanneerimine ja digikujutise MuIS-s nähtavaks tegemine vabatahtliku ja abitööjõu toel. 2014. aasta septembri lõpu seisuga oli **digiteeritud** kokku **7464** museaali, peamiselt fotod (7329). Kõik need laaditakse jooksvalt MuIS-i.

Muuseumikogu jaotus ja lühiiseloostus:

SA-le 31.08.2013 üleandmise-vastuvõtmise aktiga üle antud riigile kuuluvasse kogusse kuuluvad valdavalt Raplamaalt (eriti palju Juuru, vähem Hageri, Rapla jt kihelkondadest) aga ka mujalt Eestist pärit ajaloo- ja kultuuriväärtused, mis on internetis vaadeldavad (kogudest vt p. 3, MuIS, http://www.mahtramuuseum.ee/Muuseumi_kogud_21.htm).

Suurimad ja väärtuslikumad alakogud on **ajalookogu** (esemed pms 18.-21. sajandist), **etnograafiakogu** (pms talu töö- ja tarberiistade kogu ning tekstiilesemed 18.-20. sajandist), **arhiivikogu** (trükised, dokumendid ja käsikirjalised materjalid alates 16. sajandist), **fotokogu** (fotod ja negatiivid alates 19. sajandi teisest poolest kuni tänaste digifotodeni), **kunstikogu** (pms praegusest Rapla maakonnast pärit või paikkonnaga seotud kunstnike looming) ja **numismaatikakogu** (mündid ja paberrahad alates 11. Sajandist).

Lisaks kuulub SA kogusse väike **arheoloogiakogu** ning **fono-videokogu**. 2007. a. moodustati **esemekogu**, kuhu hakati liigitama kõiki kolmemõõtmelisi esemeid (põhjuseks asjaolu, et sageli on raske vahet teha ajaloolisel ja etnograafilisel esemel). Samal ajal ja põhjusel moodustati ka **tekstiilikogu**. 2009. a. moodustati arhiivikogust eraldi **fondiraamatukogu**, mille põhiosa moodustavad Rapla maakonnaga seotud trükised. Lisaks on uurijate kasutada käsiraamatukogu ja Eesti filmide kogu (abikogud, mille nimekirjad on sisestatud arvutisse).

2.4. SA struktuur ja toimetehhanismid

Sihtasutuse nõukogu loodi 2013. aastal pariteetsel alusel – kumbki SA asutanud vald nimetas 6-liikmelisse nõukogusse kolm esindajat. Juuru valla poolt kuuluvad nõukogusse vallavanem (nõukogu esimees), volikogu esimees ja Mahtra Talurahvamuuseumi koostööpartneri Eesti Ajaloomuuseumi teadusdirektor. Kohila valda esindavad volikogu esimees, vallavanem ja Hageri Muuseumi juhataja. Sihtasutuse juhatus moodustati 3-liikmelisena, juhatusse kuulub esindaja kummastki vallast, kolmas juhatuse liige valitakse nõukogu poolt (tegevjuht).

2013.-2014. aastal oli täiskohaga töötajaid SA-s neli: peavarahoidja, pedagoog, klienditeenindaja-koristaja ja SA juhatuse liige tegevjuhi ülesannetes. Osalise koormusega töötas SA raamatupidaja. Lisaks neile töötasid Töötukassa vahendite toel muuseumis kaks praktikanti ning vabatahtlikud kaastöölised.

2.4.1. SA koosseisu kuuluvad:

Mahtra Talurahvamuuseum, asub Juuru alevikus Muuseumi tn. 1 hoones (peahoone koos kõrvalhoonega), kus asuvad muuseumi kolm püsiekspositsioonisaali, pind ajutisteks näitusteks, hoidlad ja muuseumi personali tööruumid.

Atla-Eeru kõrts, aadress Tallinna mnt. 14, Juuru. Ajalooline Atla-Eeru talupojakörts on tegutsenud alates 1970. aastast Mahtra Talurahvamuuseumi filiaalina, kus korraldatakse aastaringset mitmesuguseid muuseumiprogramme ja üritusi. Samuti eksponeerib muuseum reaaluse avatud hoidlas ja kambris talurahvakultuuriga seotud esemeid ja korraldab kõrtsis ajutisi näitusi. 2014. aasta mais avati talupojakörtsis suvine püsinäitus „Eeru kõrtsi lugu. Kõrtsikultuurist Eestis“, mis tutvustab Atla-Eeru kõrtsi ja laiemalt talurahva kõrtsikultuuri Eestis 19. sajandil.

Erinevaid programme ja ekskursioone korraldatakse ka Muuseumist 4,5 km kaugusel asuval Mahtra sõjaväljal, kus asub 1933. aastal Mahtra sõjameeste auks püstitatud ausammas ja kus kunagise Mahtra mõisa viinaaida juures asub Mahtra sõja traagilise lõppvaatuse koht, nn Verepõld ning mälestuskivid (Verepõllu mälestuskivi ja mälestuskivi sõjas osalenud talupoeg Adra Mihklile).

SA-le kuulub ka osa Juuru mõisakompleksist (SA kinnistul asuvad Juuru mõisa kasutuseta seisev peahoone ja tall-tõllakuuri varemed), mille edasise kasutuse küsimuse lahendamine on loodud SA üks peamisi ülesandeid. SA ei ole loobunud Mahtra Talurahvamuuseumi varasemast plaanist arendada Juuru mõisa territooriumil välja muuseumikompleks. Plaanid uue muuseumikompleksi väljaarendamiseks Juuru mõisa südamesse on võimalik täita vaid vastavate rahaliste võimaluste leidmisel väljaspool riigieelarvelist iga-aastast toetust. Seni viib SA ellu lühemaajalised plaanid muuseumikogu olukorra parandamiseks ja uute hoidlate loomiseks koostöös Juuru valla ja kooliga.

2.4.2. Hoidlad

Muuseumi kogud asuvad 2014. aastal kuues hoones Juuru vallas:

1. Mahtra Talurahvamuuseumi peahoone; 2. Mahtra Talurahvamuuseumi kõrvalhoone; 3. Atla-Eeru kõrtsihoone (külatajatele avatud etnograafia ja ajalookogu); 4. Rapla Tarbijate Ühistule kuuluv ruum Juuru A&O kaupluse majas; 5. Juuru vallamaja kiviait; 6. Mahtra mõisa endine viinaait Mahtra sõjaväljal.

Septembris 2014 lisandus kahe ruumiline hoidla Juuru Eduard Vilde koolis, kus on hoidlapinda 91 m² ja kuhu esemed viiakse 2014–2015 (tulevane avatud hoidla ja õppekeskkond, külastamine muuseumitöötaja juuresolekul). Uue hoidla sisustamine toimub 2014–2015.

Kokku on neis ruumides hoidlapinda ca 540 m².

2.5. SA koostöövõrgustik

2.5.1. Koostöö teiste muuseumidega, sh SA koostöö seotud muuseumidega kogumisel

Raplamaa piirneb nelja maakonnaga, mille muuseumitega on tehtud ja tehakse edaspidi koostööd kogumisvaldkonnas. Ühised maakondlikud ja kihelkondlikud piirid Raplamaaga on järgmistel muuseumitel (endistel maakonnamuuseumitel): Harjumaa Muuseum, Järvamaa Muuseum, SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid, Pärnu Muuseum. Osa museaalidest Mahtra Talurahvamuuseumis, mis on pärit ajaloolise Harju-, Lääne-, Pärnu- ja Järvamaa territooriumilt (kogutud praeguse Raplamaa territooriumil) võivad kokkuleppel minna ka (ajutiselt) nende kollektsioonidesse või näitustele.

Raplamaa muuseumitest on tihedam koostöö olnud Sillaotsa Talumuuseumi ja Hageri Muuseumiga. Lisaks on SA teinud ja teeb tihedamalt koostööd Eduard Vilde Muuseumiga (Tallinna Linnamuuseumi filiaal, näituste korraldamine, ühisüritused, Vilde romaani „Mahtra sõja“ ainekoostöö), Eesti Ajaloomuuseumi, Eesti Rahva Muuseumi, SA Eesti Vabaõhumuuseumi, SA Tallinna Vene Muuseumi, Viljandi Muuseumi jt muuseumidega. Loomulik on koostöö erinevate talurahvakultuuriga tegelevate muuseumidega kogu Eestis (eriti Märjamaa valla munitsipaalomandis oleva Sillaotsa Talumuuseumiga).

Välismaa muuseumidest on käivitumas koostööprojekt Riikliku St. Peterburgi Ajaloo Muuseumiga (Peterburis).

2.5.2. Muu koostöövõrgustik

SA-l on toimiv vabatahtlike võrk Juuru alevikus ja vallas, kes abistab erinevate muuseumiprogrammide läbiviimisel ja SA/töötukassa vahendite abil ka abitööjõuna Atla-Eeru kõrtsi suvisel lahtihoidmisel, museaalide digiteerimisel ja MuISi sisestamisel jt töödel.

Olulisemate koostööpartnerite seas on Eesti Genealoogia Seltsi Raplamaa osakond, Raplamaa Koduloo-uurijate Selts, Rapla Maavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakond, ajalehe Raplamaa Sõnumid toimetuse, ühiste programmide ja ürituste osas Atla mõis ja keraamikakauplus, EELK Juuru Mihkli kogudus, Rapla maakonna eesti keele ja kirjanduse õpetajate ainesektsioon, Kohila vald, Juuru vald ja vallaasutused jt. Vallalehtedest toimub koostöö Juuru, Kaiu ja Kohila valla lehtede toimetustega. Koolidest on kõige tihedam koostöö olnud Juuru Eduard Vilde kooliga ja Kohila Gümnaasiumiga (üheskoos ettekandepäevade ja muuseumiprogrammide korraldamine), haridusprogrammi „Muuseum tuleb külla“ raames külastatakse iga-aastaselt ka teisi Raplamaa koole ja lasteaedu. Koostöös Rapla maavalitsuse kultuurispetsialisti ja maakonna kooliõpetajatega osaletakse maakonna koduloo-aineliste tööde juhendamisel ja retsenseerimisel ning koduloo uurimise alaste ürituste korraldamisel.

Mahtra muuseumil on traditsiooniliselt olnud head suhted ka Juuru, Kaiu ja Rapla valla erakollektsioonide omanike-kogujatega. Nendelt on paljude näituste tarvis esemeid saadud, mis enamasti jäävad ka annetustena või koopiatena Muuseumile/SA-le. Sama toimus nt 2014. aastal vennastekoguduse teemalise näituse jaoks materjali kogumisel, mis täiendas eriti oluliselt fotokogu ajalooliste fotodega Hageri, Juuru ja Rapla kihelkondade ajaloo- ja kultuuriloost.

2.6. SA tegevust reguleerivad õigusaktid ja strateegilised dokumendid

SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid põhikiri, vt

http://www.mahtramuuseum.ee/Sihtasutus_Juuru_ja_Hageri_Kihelkonna_Muuseumid_pohikiri_184.htm

Muuseumiseadus (kehtestatud 03.07.2013)

SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid Arengukava (koostamisel)

ICOM-i muuseumide eetikakoodeks

3. Kogumispõhimõtted

3.1. Kogumise eesmärk

SA põhikirjaliseks eesmärgiks on Juuru ja Hageri kihelkonna ajaloo, arhitektuuri-, kultuuri- ja looduspärandi kogumine, säilitamine, uurimine ja tutvustamine ning seeläbi Rapla maakonna ja Eesti ajaloo vahendamine, keskendudes eelkõige kohalikele eripäradele. Kogumine peab aitama kaasa kohaliku ajaloo ja kultuurielu paremale mõistmisele ning väärtustamisele.

Kogumise eesmärgid täpsustuvad SA arengukavaga ja peavad olema vastavuses SA prioriteetide ja ressurssidega.

Muuseumikogu täiendamine on seotud SA teiste tegevusvaldkondadega (sh uurimine, tutvustamine, haridusprogrammid), millega kaasneb ajutisi kogumisplaane. Kogumistöö

plaane tehakse kooskõlastatult uurimis- ja näitustegevuse planeerimisega (aastaplaanid, mitmeaastased projektid). Väljaspool kogumistöö plaane võetakse vastu annetusi ja ostetud museaale, mis vastavad käesolevas dokumendis sätestatud põhimõtetele.

Vt lähemalt p. 3.5.

3.2. Sarnaste või lähipiirkonnas tegutsevate muuseumide kogude lühianalüüs

Rapla maakonna eri piirkondade aja- ja kultuurilugu kajastavad järgmised **muuseumid** ning kogumise ja kodulooga tegelevad organisatsioonid:

Sillaotsa Talumuuseum

Kodu-uurija ja loodusehoidja Aleksei Parnabasi poolt 1982. aastal asutatud muuseum kajastab vanal Läänemaal (praegusel Raplemaal) asunud Velise valla eluolu alates 19. sajandi teisest poolest kuni lähiminevikuni. Põhjalikumalt on võimalik tutvuda linakasvatamise, -koristamise ja -harimisega. Hoidlates leidub rohkelt mitmesuguseid põllumajandusmasinaid, mis on ka selle muuseumi kogu üks väärtuslikumaid osi. Lisaks leidub etnograafilisi ja ajaloolisi esemeid, mida on kasutatud ühistes (näituse)projektides Mahtra muuseumiga. Koostöö kahe muuseumi vahel on olnud traditsiooniliselt hea. Märjamaa valla munitsipaalomandis oleva muuseumi üheks tähelepanuväärseks eripäraks on dendropark, kus kasvab enam kui 170 liiki puid ja põõsaid.

Hageri Muuseum

Hageri muuseum asub 19. sajandi keskpaigas valminud miljööväärtuslikus hoones. Kogus ja ekspositsioonis on 19. sajandi Lõuna-Harjumaal talupojakultuuri kuuluvad tööriistad ja tarbeesemed ning 20.–21. sajandist pärit mitmesugused eri liiki esemed, fotod ja trükised. Muuseumis on kihelkonnakeskuse ajalugu tutvustav ekspositsioon (fotonäitus "Kihelkonnakeskus Hageri"). Muuseumi väärtuslikum osa on Apteek nr 20, mis on tüüpiline maa-apteek 20. sajandi algusest (apteek tegutses siin peaaegu 100 aastat). Saab näha püsiekspositsiooni maa-apteekri elamisest, mööblit, ravimipurke ja -pudeleid ja muud apteegiinventari. See on ka kogu väärtuslikeim osa. Apteegi juurde kuulub ka oma ürdiaed. Verandal korraldatakse vahetatavaid temaatilisi näitusi. Muuseum kuulub Kohila vallale, kes ka finantseerib muuseumit.

Järvakandi Klaasimuuseum

Järvakandi Klaasimuuseum kogub ja tutvustab Eesti klaasitööstuste ajalugu. Klaasimuuseum paikneb 1879. aastal ehitatud Järvakandi klaasikoja esimeses tööliselamus. Muuseumi püsinäitus jaguneb kaheks osaks – klaasitööstuse ajalugu ja Järvakandi ajalugu. Klaasitööstuse väljapaneku algusosa on kujundatud keskaegse klaasikojana, kus tutvustatakse klaasikeetmist ja käsitsi klaasesemete valmistamist. Teises ruumis saab ülevaate klaasesemete masintootmisest. Viimane ruum on sisustatud töölikorterina, nii nagu see oli selles majas 1920. aastatel. Muuseum asutati munitsipaalmuuseumina Järvakandi vallavolikogu otsusega 2000. a. ja avas ukse külastajaile 2002.

Käru Heade Tegude Muuseum

MTÜ Käru Heade Tegude Muuseumi näol on tegemist koduloomuuseumiga, mille põhieesmärgiks on Eesti 20. sajandi ajaloo säilitamine, tutvustamine ja teadvustamine erinevate näituste, kunsti- ja sotsiaalprojektide, laagrite, konverentside, töötubade ja muude ürituste korraldamise kaudu. Uusim eramuuseum Raplamaal on asutatud 2012 filmirežissöör-dokumentalist Aljona Suržikova eestvedamisel. Kogutud on esemeid ja fotosid vanast ajast kuni lähiminevikuni.

Varbola Vanavara Ait

Vanavara Ait Varbola külas Märjamaa vallas on erakogu. Seal saab tutvuda tehnikaga minevikust tänapäevani. Asub endises mõisaaidas, kuhu on kogutud metallesemeid alates väikestest võtmetest kuni suurte põllutöömasinateni. Kogu on suur, enamasti pole fikseeritud eseme päritolu ja lugu. Esemed on grupeeritud, sarnased esemed on koos. Samas on kogus ka veidi etnograafilisi puitesemeid ja mööblit kuni 1950. aastateni. Väga palju on erinevatest aegadest kodumasinaid, ka 1950. aastatest. Mahtra muuseum on sealt ka oma näitustele esemeid laenutanud. Omanikuga on Mahtra muuseumil hea koostöö.

Luhre talu muuseumituba

Luhre talu Nõmmeotsa külas Märjamaa vallas on alguse saanud 1874. aastal ja kuulub praegu eraomanikule. Oli võimas ja jõukas talu, kus praktiliselt midagi ära ei visatud. Viimane omanik enne praegust oli peretütar, kes väidetavalt hoidis kõik alles ja pärandas kogu talu koos kogu inventariga praegusele omanikule. Eksponeeritud on praegu talus mitmesuguseid asju: dokumendid, raamatud, fotod, mööbel, talu tarbeesemed ja tööriistad. Esemeid on palju, väljaspool talu pärit esemeid peaaegu pole. Kuna praegu on tegu turismitaluga, siis saab ka külaline näha, kogeda ja ka kasutada neid vanu esemeid.

Kabala Villaveski

Vana tehnika baasil töötav villaveski Tamme külas, Raikküla vallas Raplamaal. Kabala villatööstuse asutaja oli mõisnik Otto von Lilienfeld. Üle 100-aasta vanused masinad on kasutusel tänapäevani.

Linda tuba ja Valgre tuba Rapla Kultuurikeskuses

2006. aastal avati mitmekülgse rahvakunstilooja, kultuuritöötaja ja tantsujuhi Linda Rausi tuba, kus leidub temale kuulunud ja temaga seotud esemeid, dokumente ja fotosid. Helilooja Raimond Valgrele pühendatud toas asub temale pühendatud ekspositsioon (dokumendid, fotokoopiad jms).

Lisaks Raplamaal asuvatele muuseumidele on vajalik koostöö erinevate talurahvakultuuriga tegelevate muuseumidega kogu Eestis. Sisuline koostöö kogumise osas võiks peale Märjamaa valla munitsipaalomandis oleva **Sillaotsa Talumuuseumi** olla veel Järvamaal Albu vallas asuva SA-ga **A. H. Tammsaare Muuseum Vargamäel** ning Põllumajandusministeeriumi haldusalas olevate muuseumidega: **Carl Robert Jakobsoni Talumuuseumiga**, mis kogub, uurib, eksponeerib ja säilitab C. R. Jakobsoni ja Kurgja Talumuuseumiga seotud materjale; **Põlva Talurahvamuseumiga**, mis kajastab maarahva elu-olu vanal Liivimaal, eeskätt Põlvamaa inimese ja tema elukeskkonnaga seotud kultuuriväärtusliku materjali. Seoses muuseumi hoonetekompleksiga on Põlva muuseumil kujunenud kolm põhilist kogumisvaldkonda – kool, omavalitsus ja taluelu. Edaspidi on võimalik vajadusel

muuseumitevaheline museaalide deponeerimine ja ühisprojektid ning informatsiooni vahetamine museaalide kohta, mis oma kogus enam rakendust ei leia. Lisaks oleks võimalik koostöö teiste väiksemate talurahvakultuuri koguvate eramuuseumide ja organisatsioonidega.

Koostööst Eesti Rahva Muuseumi, SA Eesti Vabaõhumuuseumi, Eesti Ajaloomuuseumi, (endiste) maakonnamuuseumide jt vt p. 2.5.

3.3. Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted

Muuseum ei võta vastu annetust, kingitust ja pärandust, kui see ei vasta SA kogumispõhimõtetele ja arengukavale. Muuseum ei võta museaalina arvele asja, mille säilitamiseks, eksponeerimiseks või mille üle arvestuse pidamiseks puuduvad tingimused või eelarvelised võimalused. Muuseum ei võta vastu objekte, mille seisukord võib kahjustada teisi museaale või kui üleandja esitab eritingimusi, mida pole võimalik täita.

Muuseum ei osta ega omanda kingituse, laenu, päranduse ega vahetuse teel ühtegi objekti, kui tekib kahtlus selle seaduslikus omandiõiguses või kui selle üleandja esitab eritingimusi, mis on vastuolus Muuseumi ja selle külastajate pikaajaliste huvidega.

SA arvestab kogumisel teiste Raplamaa või sarnase ainevaldkonna muuseumide kogumispõhimõtete ja teeb nendega koostööd.

3.4. Muuseumikogu täiendamise sisulised kriteeriumid

SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid tegevjuhi käskkirjaga moodustati 2014. aasta jaanuaris SA Muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise komisjon (esimees peavarahoidja Rait Talvoja, komisjoni liikmed SA juhatuse liige Jaanus Plaat ja pedagoog Maire Pöder), mis otsustab kultuuriväärtusega asjade ostmise ja muul viisil omandamise ning museaalina arvele võtmise.

SA täiendab muuseumikogu eesmärgipäraselt, lähtudes SA kogumispõhimõtetest ning muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise komisjoni otsustest. Kultuuriväärtusega asja museaalina arvele ja muuseumisse hoiule võtmine, märgistamine, säilitamine, muuseumikogust väljaarvamine ja üleandmine toimub muuseumiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud korras.

Põhikogusse vastuvõetaval objektil on ajalooline, esteetiline, teaduslik, ühiskondlik ja/või kogukondlik väärtus ja sobivus muuseumi spetsiifikaga. Abikogusse võetakse vastu esemeid, trükiseid, filme, käsikirju ja dokumente, mis vääriavad säilitamist teaduslikul, hariduslikul või eksponeerimise eesmärgil ja/või aitavad piirata põhikogusse vastuvõetud originaalesemete kasutamist.

Muuseumikogu täiendamise otsus peab: 1) olema kaalutletud ja põhjendatud; 2) vastama kogumispõhimõtetele; 3) vastama vähemalt ühele põhikriteeriumile asja või asjade kogumi väärtuse hindamisel ja vähemalt kahele lisakriteeriumile väärtuse astme määramisel.

3.4.1. Kogu täiendamise põhikriteeriumid:

1) ajalooline väärtus (Kas asi on seotud konkreetse inimese, paiga, sündmuse või tegevusega. Mida see jutustab mõne ajaloolise protsessi, temaatika või eluviisi kohta. Kas/kuidas aitab asi paremini ajalugu mõista.);

- 2) esteetiline väärtus (Kas asi on meisterlikult valmistatud või on suurepärase näide teatud oskustest. Kas see on hea näide stiilist, disainist, kunstivoolust või mõne kunstniku loomingust. Kas see on originaalse või innovatiivse disainiga.);
- 3) teaduslik või uurimuslik väärtus (Kas teadlastel on tänapäeval või tulevikus huvi asja põhjalikumalt uurida);
- 4) ühiskondlik või kogukondlik väärtus (Kas asjaga on seotud mingid uskumused, ideed, lood, kombed, tavad, mis on tänapäeval olulised teatud kogukonna või inimgrupi jaoks. Miks see on oluline. Milles see väljendub).

3.4.2. Kogu täiendamise lisakriteeriumid:

- 1) päritolu (Kas on teada, kes oli asja omanik, kasutaja või valmistaja. Kus ja kuidas seda kasutati. Kuivõrd hästi see on dokumenteeritud.);
- 2) iseloomulikkus/tüüpilisus (Kas see on teatud liiki asjade, tegevuste, eluviisi või ajalooajalooperioodi tüüpiline näide.);
- 3) rariiteetsus (Kas see on haruldane, ebatavaline või erakordselt hea näide teatud asjast. Kas see on erakordselt hästi dokumenteeritud, võrreldes teiste samalaadsete asjadega.);
- 4) seisund, terviklikkus (Kas asi on hästi säilinud, töökorras. Kas see on säilinud ilma tahtlike või juhuslike muudatusteta, mis takistaksid tema tajumist originaalina.);
- 5) kasutatavus näitusel, teadustöös, haridustegevuses (Kas asja abil võimalik interpreteerida sündmusi, kogemusi, inimesi jne ning tuua välja nende erinevaid aspekte. Kas see aitab muuseumil jutustada mingit lugu. Kas asi seostub muuseumi näituste kavaga ja/või haridusprogrammidega.)

3.5. Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus

SA kogusse kuulus 2014. aasta 1. jaanuari seisuga 35 434 museaali (kõik 35 434 on sisestatud MuIS-i). Kogu jaguneb 11 alakogu vahel.

Suurimad ja väärtuslikumad alakogud on:

Ajalookogu

sisaldab 01.01.2014 seisuga 2197 eset vasknõobist aurumasinani, mis pärinevad 18.–21. sajandist. Suuremateks kollektsioonideks on arstiriistade, mootorite ja põllumajandusmasinate, mõisamööbli, sööginõude, triikraudade, vasknõude ja õmblusmasinate kogud. Mahuka rõivakollektsiooni moodustavad riideesemed 19.–20. sajandist.

Etnograafiakogusse

kuulub 01.01.2014 seisuga 2132 eset. Väärtusliku kollektsiooni moodustavad talu töö- ja tarberriistade kogu, sh eritüübilised puunõud, toolid ja riidekirstud 18.–20. sajandist. Mitmekülgne valik on kodukootud linaseid ja villaseid tekstiilesemeid (töö- ja pidurõivad, tikitud saanitekid, naast- ja pindpõimkoelised vaibad, suurrätikud, linad-linikud, käterätikud jne). Erilist huvi pakuvad uurijaile rahvariidevööd, 19.–20. sajandivahetuse ihupesu ning 19. sajandi lõpu Vigala kindad, vaibad-tekid.

Arhiivikogu

(19 449 säilikut 01.01.2014 seisuga) moodustavad trükised, dokumendid ja käsikirjalised materjalid alates 16. sajandist. Vanimaks raamatuks on Balthasar Russowi "Liivimaa kroonika" esitrükk 1578, kogusse kuuluvad 1856. a. Eestimaa Talurahvaseaduse eesti-, saksa-

ja venekeelsed eksemplarid jpt väljaandeid möödunud sajanditest. Muuseumil on mahukas kogu 20. sajandi I poole kodundus-, põllumajandus-, kultuuri- ja noorsoajakirjadest. Kogus on esindatud 1980-te lõpust ilmuma hakanud majandite ja valdade infolehed, milledest osa (Juuru, Kaiu, Märjamaa, Raikküla) aastakäike laekuvad meie kogusse siiani. Muuseumis on paljude seltside ja ühiskondlike organisatsioonide dokumente, koolide kroonikaid (Hageri, Kuimetsa) jne. Koduloohuviliste kasutada on viljakate kodu-uurijate A. Kruusimägi, L. Rehema, H. Toomtal, M. Aitsami, S. Seelandi, A. Parnabase, A. Paidla jpt käsikirjaliste uurimuste kogu.

Fotokogus

on 01.01.2014 seisuga 9173 fotot ja negatiivi, mis kajastavad Raplamaa ajalugu alates 19. sajandi teisest poolest. Kogu sisaldab valikut Rapla pastori Joosep Liivi (1870–1957) isiklikust fotokogust, kollektiooni Järvakandi talupidaja ja seltskonnategelase E. Reinvaldi pärijate annetatud fotodest jm. Palju on fotosid Juuru aleviku ning seltsitegevuse kohta 1920–1930. aastatest. Arvuka osa kogust moodustavad Rapla rajooni asutuste ja ettevõtete tegevust ning ühiskonna- ja kultuurielu kajastavad fotod 20. sajandi teisest poolest. Tänapäeval ja hilisminevikus on palju Raplamaa ja muuseumi tegevusega seotud fotosid teinud Avo Kadarik ja Jaak Kadarik, kelle fotosid meie kogus ka rohkesti on. Eriti väärtusliku osa muuseumi fotokogust moodustavad 1880.-1890. aastatest pärit fotod Juuru vanast kirikust, Järlepa mõisast, Käru Tuletõrjeseltsi majast, Vahastu kabelist, Eestimaa kuberner Korostovetsi külaskäigust Juuru 1911. a. jne, samuti koolifotod (Juuru-Atla, Maidla, Oblu koolid jt.).

Kunstikogus

on 01.01.2014 seisuga 142 taidest Rapla maakonnast pärit või paikkonnaga seotud kunstnike loomingust. Kõige hinnalisemad on Johannes Võerahansu pliiatsijoonised ja autoportree, Evald Okase Mahtra sõja ainelised õlimaalid, Andrei Jegorovi talvemaastik, E. Detersi „Maidla mõis“. Kogusse kuulub valik kunstnike Olev Soansi, Richard Sagritsa, Viktor Turpi jt töödest ning tekstiilikunstnik Ehalill Halliste vaibad. Rapla maakonna kunstnikest on esindatud Saima Randjärve maalid ja joonistused, Ermi Littoveri metallhistööd ja puitpannoo jt.

Numismaatikakogusse

kuulub 01.01.2014 seisuga 1483 münti ja paberraha, varasemad Saksa teenarid 11. sajandist, väärtuslikem Jädivere peitleid 100 Vana-Liivimaal käibel olnud mündiga 16. sajandist. Muuseumil on korralik Eesti Vabariigi paberrahade kogu.

Lisaks kuulub SA kogusse **arheoloogiakogu** (6 säilikut 01.01.2014 seisuga) ja **fono-videokogu** (261 säilikut: helikassetid, vinüülplaadid, videofilmid, CD, DVD).

2007. a. moodustati **esemekogu** (435 eset 01.01.2014 seisuga), kuhu hakati liigitama kõiki kolmemõõtmelisi esemeid. Põhuseks asjaolu, et sageli on raske vahet teha ajaloolisel ja etnograafilisel esemel. Samal ajal ja põhjusel moodustati ka **tekstiilikogu** (68 museaali). 2009. a. moodustati arhiivikogust eraldi **fondiraamatukogu** (88 säilikut), mille põhiosa moodustavad Rapla maakonnaga seotud trükised.

Lisaks on abikoguna uurijate kasutada **käsiraamatukogu**, kus oli 01.01.2014 seisuga arvel 2238 raamatut ja perioodilise kirjanduse eksemplari. Abikogusse kuuluvad veel muuseumiprogrammideks vajalikud esemed, filmid, fotod ja koopiad.

Muuseumikogu tüüpiline aines on seotud 19.-20. sajandi talurahvakultuuriga, Mahtra sõjaga ning Lõuna-Harjumaa/Raplamaa ajaloo ja kultuurilooga. Umbes 2/3 museaalidest on heas või rahuldavas seisukorras, 1/3 on halvas seisukorras. Valitud esemeid restaureeritakse igal aastal

SA Eesti Vabaõhumuuseumi konserveerimis- ja digiteerimiskeskus Kanutiga kooskõlastatud nimekirja alusel, esemete tuulutamine, puhastamine, vajadusel külmutamine jt säilitustegevused toimuvad Muuseumi oma jõududega.

Muuseumikogu täiendamisvajadus sõltub kogu kujunemise ajaloost ning käesolevate kogumispõhimõtete ning arengukavaga paikapandavatest suunistest.

Mahtra Talurahvamuuseum on täitnud avamisest 1970. aastal kuni SA moodustamiseni maakonnamuuseumi ülesandeid. Muuseumi põhiülesanne oli koguda, uurida ja säilitada Rapla maakonna ajaloo-, kultuuri- ning kodulooalast kultuuriväärtusega informatsiooni ja esemelist materjali ning korraldada selle vahendamist üldsusele teaduslikel ja hariduslik-meelalahutuslikel eesmärkidel.

Muuseumi kogu on kujunenud ajastutele vastavalt ja ajaloolisi prioriteete arvestades (Mahtra sõda ja sellega seotu, talurahvakultuur, Rapla rajooni/maakonna ajalugu ja kultuurilugu). Muuseumi kogumispiirkonnaks on olnud kuni SA moodustamiseni Rapla maakond praegustes administratiivpiirides, millega kaasnevad endisaegsed ajaloolised seosed lähipiirkondadega.

Muuseumi kogusid on palju täiendanud Mahtra muuseumi algusaastail tegutsenud aktiivsed kodu-uurijad, sh Mihkel Aitsam Vigalast (vahendas suure tekstiilikogu, etnograafiat, arhiivisäilikuid ning fotokoopiaid), Mart Tapupere Raplast (fotod, arhiivikogu) ja Ülo Allvee Raplast (fotod, arhiivikogu). Eriti teenekas muuseumile koguja oli muuseumi üks asutajaid Ants Kruusimägi, kellest on pärit väga palju Muuseumi kogu materjale. 1980. aastatel oli aktiivne koguja Leo Rehemaa Kaiust (pms ajakirjad, dokumendid ning tema enda uurimused). Muuseumi kogu kasvule on kaasa aidanud ka kunagise Mahtra muuseumi kapelli pillimehed, kuna nende juhatajaks oli muuseumi esimene direktor Elmot Abel, kes käis ka ise Juuru kandi aitades ja pööningutel esemeid otsimas. Pillimeestest kogusid Julius Koik, Voldemar Tutt, Johannes Vaidla pms etnograafia ja ajaloo kogusse, samuti arhiivi tarbeks. Muuseumi algaastail oli esemete pakkujaid väga palju, sest asi oli uus ja põnev, muuseumi kapell ja selle karismaatiline juht aitasid ka kindlasti kaasa. Sel ajal oli pea iga Juuru kandi inimese „aukohus“ midagi siia tuua. 1980. aastatel organiseeris muuseumile palju etnograafilisi esemeid ja vanu põllumajandusmasinaid Eino Salmiste, kes kogus neid alguses Mahtra sovhoosile, hiljem aga tulid kõik need esemed muuseumile. Salmiste kogus ja annetas etnograafilisi esemeid muuseumile veel 21. sajandi alguskümnendilgi.

Viimastel aastakümnetel on kogude kasvule kaasa aidanud koostöö kohalike erakolleksionääridega, mida tehes arvestatakse ka teiste Raplamaa muuseumide kogude eripäraga, et koostööd tehes välistada asjatu konkureerimine ja dubleerimine .

SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid nõukogul tuleb otsustada (uus arengukava on koostamisel), kas jätkata edasi maakondlikku mõõdet silmas pidades, peamiselt kaht kihelkonda (Juuru ja Hageri) hõlmava muuseumina, või leida mingi segavariant.

SA nõukogu leidis 2014. aasta veebruaris, et maakonnamuuseumi missiooni täitmiseks ja maakondlikuks kogumiseks pole SA-l ressursse. Teemamuuseum, mis kontsentreerub Mahtra sõja ajaloole (mis hõlmab nelja-viit kihelkonda) ja 19.–20. sajandi talurahvakultuurile pakub suuremaid võimalusi. Maakondlikku mõõdet saab aga jätkata näitustegevuse ning koolitus- ja muuseumiprogrammidega ning väiksemate muuseumide juhendamise

Edasise kogumispiirkonnana tuleb arvesse eeskätt Juuru ja Hageri (koostöös Harjumaa muuseumiga ka Saku ja Saue valdade alad, mis kuuluvad Hageri kihelkonda) ning neid ümbritsevad kihelkonnad.

Samas jätkatakse tervet Rapla maakonda hõlmavat kogumist teatud kogu maakonda hõlmavate seeriatega ja alakogude täiendamisel, et ei katkeks järjepidevus. Näiteks

- 1) foto ja videokogu Raplamaast ja Raplamaa sündmustest alates 1970. aastatest, kuni uute hoidlapindade saamiseni on põhirõhk digitaalse kogu täiendamisele;
- 2) muuseumikogu täiendatakse edasi Raplamaal koostatud, trükitud ja Raplamaalt pärit autorite teostega, mis kajastavad Raplamaa ajalugu, kultuuri, kunsti, haridust ja sporti. Samuti täiendatakse kogu valikuliselt raamatute, perioodika (sh valdade ajalehed) ja digitaalsäilikutega, mis kajastavad Raplamaad;
- 3) Raplamaa kultuuri- ja ajalooaluste isikutega seotud kogud, Raplamaalt pärit kunstnike teosed.

Lisaks on vajalik jätkuv muuseumikogu nn aukude (nt kihelkondade rahvarõivad) täiendamine Raplamaa osas

Muidu toimub tulevikus vaid eriti väärtuslike museaalide kogumine kogu Raplamaa ulatuses vastavalt hoiutingimuste laienemise/paranemise protsessile (seda valdavalt kingitustena, mitte ostudena, arvestades olemasolevaid ressursse).

Kogu Raplamaalt valikuline kogumine toimub koostöös Raplamaa muuseumide, muuseumitubade ja kogujatega (sh nt koolide ja luterlike/õigeusu koguduste kollektioonid), samuti Harju-, Lääne-, Pärnu- ja Järvamaa muuseumitega, kelle ajalooline maakondlik territoorium ulatub osaliselt praeguse Rapla maakonna piiridesse.

Lisaks on võimalik üle-Eestiline museaalide kogumine seoses SA arengukavas püstitatud plaanide täitmisega

3.6. Muuseumikogu täiendamise protseduurid

2014. aasta jaanuaris moodustati SA Muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise komisjon (esimees peavarahoidja Rait Talvoja, komisjoni liikmed SA juhatuse liige Jaanus Plaat ja pedagoog Maire Pöder), mis otsustab kultuuriväärtusega asjade ostmise ja muul viisil omandamise ning museaalina arvele võtmise. Arvelevõtmisel arvestatakse eelpoolt toodud kogu täiendamise kriteeriume ja käesolevaid kogumispõhimõtteid. Muuseumikogu täiendatakse eesmärgipäraselt selle terviklikkuse põhimõtetest lähtudes, seejuures täidetakse ka varasema kogumise jooksul tekkinud piirkondlikud ja valdkondlikud lüngad. Kogumispõhimõtetele mittevastavate esemete omandamine toimub ainult erandlikel asjaoludel.

Peamised muuseumikogu täiendamise viisid:

Aktiivne/organiseeritud kogumine: informeerimine meedias, kogumisretkede korraldamine, kogumine kontaktisikute kaudu, Muuseumi ostud (kogumispõhimõtetest lähtuv tegevus). Passiivne kogumine: Muuseum on avatud annetustele/pakkumistele, tehakse valikud lähtudes kogumispõhimõtetest.

Vajaliku ainese saamiseks võib SA avaldada üleskutseid ajakirjanduses (eelkõige ajalehes Raplamaa Sõnumid, Juuru Valla Teataja, Kaiu Valla Teataja, Kohila Valla Leht, SA kodulehel), korraldada kogumisekspeditsioone, pärimusobjektide pildistamist, intervjuusid, üleskirjutusi jne. Sageli käib kogumine muuseumitöötajate isiklike kontaktide kaudu ja

koostöös kohalike erakollektsioonide omanike-kogujatega (eriti Juuru, Hageri ja Rapla ajalooliste kihelkondade territooriumil).

Kogu täiendamine välitöödel: SA töötajad ja kaastöölised. Välitöid teostatakse kindla suunitlusega ja kindlate projektide raames (kogu täiendamine vajaliku materjaliga, näituste ja uurimuste ettevalmistamine). Välitööde läbiviimiseks koostatakse küsitluskavad, kogutud materjalid dokumenteeritakse välitööde päevikutes. Kogutakse esemeid, mälestusi, fotosid, dokumente, videosid, filme, helisalvestisi, käsikirju, pärimust. Kogumisaktsioonide läbiviimiseks kaasatakse meediat, (vabatahtlikke) kaastöölisi või oma ala professionaale.

Annetused: Muuseum võtab vastu SA spetsiifikaga sobivad annetused. Muuseumikogu täiendamise komisjon hindab annetused ja määrab nende kuuluvuse.

Ostud: kogu täiendamine ostu teel toimub vastavalt Muuseumi eelarves ettenähtud rahasummale ja vajadustele.

Muuseumi kauaaegse teaduri ja praeguse peavarahoidja R. Talvoja hinnangul on oma senise ajaloo vältel Mahtra muuseumi kogumistegevus olnud erinevatel põhjustel (ruumipuudus, rahanappus, töötajaid vähe) pigem passiivne. Kogutud on seda, mida Muuseumisse annetustena toodi, käidi kutsete korral kohal pakutavat üle vaatamas, kontsentreeritumalt toimus vaimu- ja materiaalse vara kogumine Juuru kihelkonnas. Samas hinnatakse Mahtra muuseumi kogusid küllaltki kõrgelt. Aja- ja kultuuriloolased käivad sagedasti oma uurimuste jaoks siit materjali võtmas (mida mujal ei ole), hästi on toiminud muuseumide vaheline koostöö näiteks näituste korraldamisel, sõltumata muuseumi tüübist, nimest või asukohast.

Museaalid soetatakse põhikoguse püsiva säilitamise eesmärgil ning eesmärgiks on talletada võimalikult palju usaldusväärset infot museaali kohta. Museaali **dokumenteerimiseks vajaliku info** kogumine toimub kas muuseumitöötaja poolt välitöödel või eseme omaniku/üleandja küsitlemise teel (intervjuu lindistamine, kirjalikud ülestähendused, fotografeerimine ja videosse võtmine, digitaalkujutiste ja muude materjalide üleslaadimine internetti), samuti vastava museaali tundjate-ekspertide küsitlemise ning vastava erialakirjandusega tutvumise teel. Abikogusse võetakse esemeid, filme, fotosid, trükiseid, mis ei vasta põhikogu tingimustele, kuid on vajalikud pedagoogilises tegevuses ja kasutusel erinevates muuseumiga seotud tegevustes.

Kogude arvestuse põhidokumentatsioon Mahtra muuseumis:

Vastuvõtuaktid on kokku köidetud. I köide: vastuvõtuaktid 1969–1971, II köide: vastuvõtuaktid 1972–1973. Alates 1974. aastast on vastuvõtuaktid köidetud aastate kaupa. Suuremate aktide lisana on esitatud esemete nimekiri ning ostude puhul arve ja ostuakt.

Tulmeraamatud (hoidlapäevik). Sissetulnud esemest saab museaal kui museaalile märgitakse peale number ja see kantakse päevikusse. Käsikirjalisi tulmeraamatuid on Mahtra muuseumis peetud alates 1. märtsist 1972 ja neid on kokku 7. Käsikirjaliste tulmeraamatute pidamine lõppes 31. dets. 2003. Praegu on tulmumine kõik MuIS-s ning kogude arvestus käib arvutis.

3.7. Juurdekasvuvõimaluste ja säilitustingimuste analüüs

Koguga tegelevat tööjõudu napib, sest SA eelarve ei võimalda palgata eraldi koguhoidjat, rääkimata säilitajast-konservaatorist. Muuseumikoguga tegelevad kõik SA neli täiskohaga töötajat peavarahoidja juhendamisel. Samuti on Töötukassa vahenditest saadud kogudega

tegelema abitööjõudu. Palju on aidanud hea koostöö SA Eesti Vabaõhumuuseumi konserveerimis- ja digiteerimiskeskus Kanutiga.

Inimressursi puudusele lisandub ruumipuudus ja kehvad säilitustingimused mitmete kogude puhul, mis asuvad vägagi erinevates tingimustes eri hoonetes. 2014. aasta sügiseks asuvad Muuseumi kogud kuues hoones Juuru vallas:

- 1) Mahtra Talurahvamuuseumi peahoone
- 2) Mahtra Talurahvamuuseumi kõrvalhoone
- 3) Atla-Eeru kõrtsihoone (avatud hoidla)
- 4) Rapla Tarbijate Ühistule kuuluv ruum Juuru A&O kaupluse majas
- 5) Juuru vallamaja kiviait
- 6) Mahtra mõisa endine viinaait Mahtra sõjaväljal

Kokku on neis ruumides hoidlapinda ca 450 m². Hoidlate olukord on rahuldav, kohati halb, peahoone köetavates ruumides hea. Ca 2/3 museaalidest on heas või rahuldavas seisukorras, 1/3 on halvas seisukorras (Muuseumi direktori hinnang 2010). Esemeid restaureeritakse igal aastal SA Eesti Vabaõhumuuseumi konserveerimis- ja digiteerimiskeskus Kanutiga kooskõlastatud nimekirja alusel.

7) Septembris 2014 lisandus kokkuleppel Juuru Eduard Vilde kooli juhtkonnaga kaheruumiline avatud hoidla koolihoone 4. Korrusel: senine klassiruum (72,4 m²) koos abiruumiga (18,7 m²) ehk kokku 91 m² uusi hoidlapindu. Need on koos Muuseumi peahoone osa hoidlatega SA kõige paremate säilitustingimustega ja turvalisemad hoidlapinnad (küte ja valve).

Kooli rajatakse valitud museaalide/eksponaatidega avatud hoidla, mida kokkuleppel Muuseumiga ja muuseumitöötaja juuresolekul on võimalik külastada (õpikeskkond Juuru põhikooli jt koolide õpilastele). Osa avatud hoidla museaale pannakse vitriinidesse, osa avatud riiulitele-laudadele ja kappidesse. Uue hoidla sisustamine toimub 2014–2015.

Kokku on SA-I hoidlapinda 541 m². Hoidlates mõõdab peavarahoidja regulaarselt niiskust ja temperatuuri. Esemeid tuulutatakse ja vajadusel külmutatakse sügavkülmas (SA-I on selleks oma külmik). Osa halvas seisukorras esemeid restaureeritakse SA Eesti Vabaõhumuuseumi konserveerimis- ja digiteerimiskeskuses Kanut. Enamiku kogudega seotud töödest teeb peavarahoidja koos SA kollektiiviga.

Lisandunud 91 m² hoidlapindu rahuldab ka SA esialgse vajaduse halvas seisukorras olevate esemete paigutamiseks soodsamatesse tingimustesse ning teeb võimalikuks edasiste kogumisplaanide teostamise.

Seoses Juuru gümnaasiumi muutmisega põhikooliks (2014 sügisest Juuru Eduard Vilde Kool), on oluliselt vähenenud õpilaste arv ja see annab võimaluse vajadusel ka uute pindade hoidlana kasutuselevõtuks kokkuleppel kooli ja Juuru vallaga (nt 50,5 m² praeguse rekreatsiooniruumi hoidlaks ehitamine uute hoidlaruumide vastas).

Alternatiivsest uutest hoidlapindadest on veel võimalikud variandid:

- 1) Juuru koolihoone kõrval asuv internaat (kasutatakse praegu huviringi ja tööõpetuse jaoks), kus on küte aga pole valve- ega tuletõrjesignalisatsiooni (ebaturvaline, niiskus, küttekulud);
- 2) Juuru mõisa peahoone taga oleva mõisavalitseja maja (ei kuulu SA-le, halvas seisukorras, renoveerimine väga kulukas);

- 3) Edaspidi vastavate vahendise saamisel uute hoidlate rajamine Juuru mõisa uude muuseumikompleksi (kinnistu SA omanduses, vastavalt SA arengukavale);
- 4) Sepa talu (Hans Tertsuse) ait avatud hoidlana (teoreetiline võimalus tuua Mahtra külast Eeru kõrtsi juurde, omaniku luba puudub).

3.8. Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine

Muuseumikogu viimane põhjalik inventuur toimus 2012. aasta jooksul. 2013. aastal toimus ka kogu riigile kuuluva muuseumikogu üleandmine moodustatud SA-le ning sellega seotud inventuurid ning kogu hindamine. 2014–2015 toimub etnograafia- ja ajalookogu esemete väärtuse ja seisundi hindamine seoses uue avatud hoidla sisustamise Juuru koolihoones. Teiste koguliikide inventuur ja hindamine on plaanis 2016. –2017. aastal. Muuseumikogu hindamise käigus peaks selguma, kas on vajadus teatud museaale SA kogust välja arvata.

3.9. Museaalide väljaarvamine

Museaal võidakse SA kogust välja arvata vastavalt Muuseumiseaduse § 11-le. SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid on liitunud Muuseumide andmekoguga ja vastavalt Muuseumiseadusele arvatakse museaal SA kogust välja, kui museaal:

- 1) on kahjustatud ja seda ei ole võimalik taastada;
- 2) on hävinud või kaotsi läinud ning seda ei ole leitud vähemalt kahe järjestikuse korralise inventuuri käigus;
- 3) antakse üle teisele muuseumide andmekoguga liitunud muuseumile, raamatukogule või Rahvusrhii vile;
- 4) on enne muuseumikogusse arvamist omaniku tahte vastaselt tema valdusest välja läinud või teisest riigist välja viidud ning see antakse üle omanikule või tagastatakse teisele riigile.

Samuti võib museaali muuseumikogust välja arvata, kui:

- 1) museaali kuulumine kogusse ei ole kooskõlas Muuseumi kogumispõhimõtetega;
- 2) SA kogus või mõnes teises riigile kuuluvas muuseumikogus leidub museaaliga olulisel määral sarnaseid museaale, mis on paremas seisukorras või mille kohta teadaolev kultuuriväärtuslik teave on täielikum.

Museaali väljaarvamine SA kogust ja museaali võõrandamise viisi valik toimub SA asutajate otsusel, arvestades SA juhatuse tegevjuhi põhjendatud ettepanekut, millele on lisatud sõltumatu eksperdi arvamus.

Museaali kogust väljaarvamise protsessi läbiviimisel järgitakse Eesti Muuseuminõukogu kogumis- ja säilitustöö komisjoni ning Kultuuriministeeriumi koostatud juhendit „Nõuandeid museaalide muuseumikogust väljaarvamise korraldamisel“.

Kogumispõhimõtted on koostanud
Jaanus Plaat, Rait Talvoja